

SOÓS MIHÁLY:

Emlékek a XX. századból

Ülök egy ország térképe felett; határai kemény piros vonalak. A borítón hét betű: Románia. Olvasom a helységek neveit: Nagyvárad, Nagybánya, Marosvásárhely, Kolozsvár. Gondolatban ismét Erdélyben járok.

Először az átkelés izgalmi jutnak eszembe. Rejtegetett értékeink: a szellem táplálékai, könyvek, újságok, magnókazetták, s ajándékba ruhák, kávék, szappanok. A következő kép: öröm az arcukon. Sikerült. Csak az évek óta szokásos, Utazások Erdélyben című könyvet veszik el.

Majd a váradi épületeket látom, a híres templomot, egykori káptalansor házait, a Köröst. Szent László és Ady nyomait keressük. A XX. század végén Európa e nehézságú szegletében nincs könnyű dolgunk.

A Pece-parti Párizs után nagy hegyek, fenyvesek rengetegének képe pereg szemem előtt. A Máramarosi-, a Kelemen-havasok s a Hargita. Ábel szülőatyja, Tamási Áron jut eszembe. Az író gyönyörű szavai: "Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne." Ezeket a szavakat mormolom magamban, miközben a Székelyföldet járjuk. Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Csíksomlyó. Szent Anna templom.

Hallom, amint a székely asszonyok bekapcsolódnak énekünkbe, s magasztosan száll az ősi imádság a híres búcsújáráshely falai között: "Boldogasszony. Anyánk, régi szép patrónánk..."

Háromszékben utolsó állomásunk Gelence. Kis falu, magyar emberek lakják. Az ősi templom s a szegényes iskola képe tűnik elő közeli emlékeimből. A tanítók, tanítónők elszánt helytállása, s a tiszta gyermekarcok éltetnek. Együtt éneklünk: "Tavaszi szél vizet áraszt...". Csomó van a torkunkban, kemény csomó.

Haladnunk kell tovább. Elérjük a Barcaságot. Felidézem Brassó gyönyörű főterét, a Fekete templomot, Erdély népei közös történelmének színhelyeit. S már haladok is tovább gondolatban Marosvásárhely, Kolozsvár felé.

Marosvásárhely, egykor színmagyar város. Főtere, s a belváros építményei árulkodnak. Messziről köszönt ránk a századelő magyar építészete. A sok gyönyörű ház, a szecessziós Kultúrpalota ismerősnek tetszik. Még sohasem jártam itt, mégis otthon érzem magam. A városokból kifelé haladva már a jövő megtervezőinek alkotásait csodálhatjuk. Törmelékek, földhányások, szürke betonblokkok. Egy "modern ország" építkezik.

Utam végefelé járva Erdélyország fővárosa, igazságos nagy királyunk szülőhelye, Kolozsvár tűnik fel. Vajon hányan és hányan koptatták ódon utcáinak köveit? Hány ember élt itt, akik most a Házsongárd nagy fáinak hűvösében

alusszák örök álmukat? Újra járom a temetőt, s megint látom a fejfákat, a sírköveket, melyek alatt Kós Károly, Brassai Sámuel, Szenczi Molnár Albert, Apáczai Csere János, s még a haza számtalan nagy fia fekszik.

Körbejárom Mátyás király szobrát, a város jelképét; szívemet a Szent Mihály templomból kihallatszó vasárnapi nagymise hangjai szorítják össze. Búcsúzóom Kolozsvártól. Megfogadom, immár sokadszor, hogy visszatérek, amint csak tehetem.

Utoljára mezősi tájakon barangolok. Gondolataim ide hoznak. Ezt a szelíd tájat már nem uralják fellegekbe nyúló hegyóriások, karcsú törzsű fenyőfák. Lankák, dombok völgyecskéiben megbújó kis falvak. Magyarvisti emlékeimmel viaskodom. A képernyőn már látott XIII. századi templom, gyönyörű kalotaszegi népviselet. A tiszteletes úr intő szavai a Bibliát idézik, kitartásra, hitre, összefogásra buzdítanak. Talán ugyanígy szólt az ige évszázadokkal ezelőtt is e tájakon.

Szükség volt rá akkor is.

Újra a térképet nézem, visszahullok a jelen valóságába. Látom a majdnem kört alkotó piros vonalat, s a Gelencén tett fogadalmunkra gondolok. Ha csak tudunk visszamegyünk. Mennünk kell, hogy maradhassanak, mennünk kell, hogy maradhassunk...

(1989. október)